

RIEŠENIE A HODNOTENIE ÚLOH PRAKTICKEJ ČASTI

Chemická olympiáda – kategória C – 61. ročník – šk. rok 2024/2025

Krajské kolo

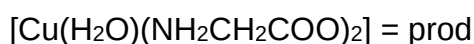
Mária Linkešová

Maximálne 40 bodov (b)
Doba riešenia: 150 minút

Úloha 1 (19 b)

Príprava akva-bis(aminoacetáto)meďnatého komplexu $[\text{Cu}(\text{H}_2\text{O})(\text{NH}_2\text{CH}_2\text{COO})_2]$

a) Výpočet potrebného množstva kyseliny aminooctovej $\text{NH}_2\text{CH}_2\text{COOH}$ a vody

$$m(\text{NH}_2\text{CH}_2\text{COOH}) = ?$$

$$w(\text{NH}_2\text{CH}_2\text{COOH}) = 0,10$$

$$V(\text{H}_2\text{O}) = ?$$

$$M(\text{prod}) = 229,675 \text{ g mol}^{-1}$$

$$m(\text{prod}) = 2,0 \text{ g}$$

$$M(\text{NH}_2\text{CH}_2\text{COOH}) = 75,068 \text{ g mol}^{-1}$$

$$1 \text{ b} \quad n(\text{prod}) = \frac{m(\text{prod})}{M(\text{prod})} = \frac{2,0 \text{ g}}{229,675 \text{ g mol}^{-1}} = 0,00871 \text{ mol}$$

$$1 \text{ b} \quad \frac{n(\text{NH}_2\text{CH}_2\text{COOH})}{n(\text{prod})} = \frac{2}{1} \Rightarrow$$

$$\Rightarrow n(\text{NH}_2\text{CH}_2\text{COOH}) = 2 \cdot n(\text{prod}) = 2 \cdot 0,00871 \text{ mol} = 0,0174 \text{ mol}$$

$$1 \text{ b} \quad m(\text{NH}_2\text{CH}_2\text{COOH}) = n(\text{NH}_2\text{CH}_2\text{COOH}) \cdot M(\text{NH}_2\text{CH}_2\text{COOH}) = \\ = 0,0174 \text{ mol} \cdot 75,068 \text{ g mol}^{-1} = \mathbf{1,31 \text{ g NH}_2\text{CH}_2\text{COOH}}$$

$$1 \text{ b} \quad m(10 \% \text{ NH}_2\text{CH}_2\text{COOH}) = \frac{m(\text{NH}_2\text{CH}_2\text{COOH})}{w(\text{NH}_2\text{CH}_2\text{COOH})} = \frac{1,31 \text{ g}}{0,10} = 13,1 \text{ g}$$

$$1 \text{ b} \quad m(\text{H}_2\text{O}) = m(10 \% \text{ NH}_2\text{CH}_2\text{COOH}) - m(\text{NH}_2\text{CH}_2\text{COOH}) = \\ = 13,1 \text{ g} - 1,31 \text{ g} = 11,8 \text{ g}$$

$$1 \text{ b} \quad \rho(\text{H}_2\text{O}) = 1 \text{ g cm}^{-3}$$

$$1 \text{ b} \quad V(\text{H}_2\text{O}) = \frac{m(\text{H}_2\text{O})}{\rho(\text{H}_2\text{O})} = \frac{11,8 \text{ g}}{1 \text{ g cm}^{-3}} = \mathbf{11,8 \text{ cm}^3 \text{ H}_2\text{O}}$$

Poznámky:

1. Súťažiaci si nechajú skontrolovať výsledok výpočtu úlohy **a)** pedagogickému dozoru. Ak je výsledok nesprávny, prípadne ak súťažiaci nevie úlohu vyriešiť,

dozor mu poskytne správny údaj (1,31 g $\text{NH}_2\text{CH}_2\text{COOH}$, 11,8 cm³ H_2O), samozrejme, bez bodového zisku (7 b).

2. Akceptovateľný je akýkoľvek iný postup riešenia, ktorý vedie k správnemu výsledku.

b) Príprava akva-bis(aminoacetáto)meďnatého komplexu

12 b realizácia syntézy

Možné strhnutie bodov:

- vzhľad produktu na filtračnom papieri: modrofialové jemné ihličky; ak je produkt bledomodrý, šupinkovitý s perleťovým leskom, vznikol iný izomér v dôsledku dlhého zahrievania počas syntézy – strhnúť 1 b
- nedostatočné množstvo pripraveného produktu (dostatočné množstvo: cca „za 1 kávovú lyžičku“); za prípravu polovičného a menšieho množstva strhnúť 1 b, ak súťažiacemu nevykryštalizoval žiaden produkt – strhnúť 3 pb
- nedostatočne odtečený filtrát – veľmi mokrý produkt (od tuhej fázy sa na hodinovom sklíčku nesmie oddeľovať žiadna kvapalina) – 1 b

Úloha 2 (7 b)

Identifikácia roztoku síranu meďnatého a železnatého

Nasledujúce autorské riešenie je uvedené pre prípad, že v skúmavke A sa nachádza roztok CuSO_4 a v skúmavke B roztok FeSO_4 . Odporúča sa zvoliť u jednotlivých súťažiacich rôzne poradie.

a) Realizácia pokusu, zápis pozorovania

skúmavka A:

0,5 b prídavok 2 – 3 kvapky roztoku NH_3 → sýtomodrý roztok

0,5 b prídavok nadbytku roztoku NH_3 → bez zmeny (príp. roztok mierne stmavne)

0,5 b po 10 min → bez zmeny

skúmavka B:

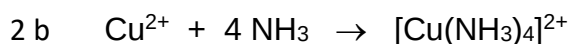
0,5 b prídavok 2 – 3 kvapky roztoku NH_3 → sivozelená zrazenina

0,5 b prídavok nadbytku roztoku NH_3 → bez zmeny (sivozelená zrazenina)

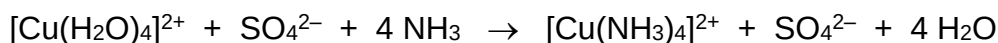
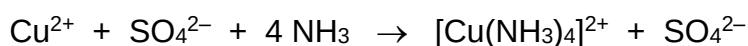
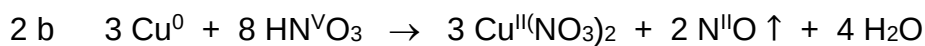
0,5 b po 10 min → žltohnedá (hrdzavá) zrazenina (môže sa uznať aj odpoveď „bez zmeny“, výsledok závisí od stavu železnej soli, z ktorej bol roztok pripravený)

b) Identifikácia roztokov

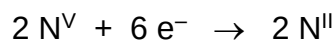
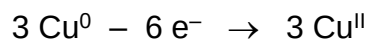
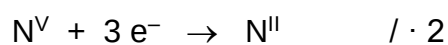
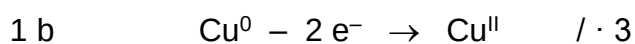
2 b Správne určenie poradia roztokov skúmavkách.

c) Iónový zápis rovnice dôkazovej reakcie meďnatých katiónov

uznať aj:

Úloha 3 (10,5 b)**a)**

(reaktanty: 0,5 b, stechiometrické koeficienty: 0,5 b)

0,5 b oxidovadlo: N^V redukovadlo: Cu^0

b) $m(\text{Cu}) = ?$

$$m(\text{Cu}(\text{NO}_3)_2) = 32,4 \text{ g}$$

$$M(\text{Cu}(\text{NO}_3)_2) = 187,55 \text{ g mol}^{-1}$$

$$M(\text{Cu}) = 63,54 \text{ g mol}^{-1}$$

1 b
$$n(\text{Cu}(\text{NO}_3)_2) = \frac{m(\text{Cu}(\text{NO}_3)_2)}{M(\text{Cu}(\text{NO}_3)_2)} = \frac{32,4 \text{ g}}{187,55 \text{ g mol}^{-1}} = 0,1728 \text{ mol}$$

1 b
$$\frac{n(\text{Cu})}{n(\text{Cu}(\text{NO}_3)_2)} = \frac{3}{3} \Rightarrow n(\text{Cu}) = n(\text{Cu}(\text{NO}_3)_2) = 0,1728 \text{ mol}$$

1 b
$$m(\text{Cu}) = n(\text{Cu}) \cdot M(\text{Cu}) = 0,1728 \text{ mol} \cdot 63,54 \text{ g mol}^{-1} = \mathbf{10,98 \text{ g Cu}}$$

c) $V(63,5 \% \text{HNO}_3) = ?$

$$w(\text{HNO}_3) = 0,635$$

$$M(\text{HNO}_3) = 63,013 \text{ g mol}^{-1}$$

$$\rho(63,5 \% \text{HNO}_3) = 1,398 \text{ g cm}^{-3}$$

$$1 \text{ b } \frac{n(\text{HNO}_3)}{n(\text{Cu}(\text{NO}_3)_2)} = \frac{8}{3} \Rightarrow$$

$$\Rightarrow n(\text{HNO}_3) = \frac{8}{3} \cdot n(\text{Cu}(\text{NO}_3)_2) = \frac{8}{3} \cdot 0,1728 \text{ mol} = 0,4607 \text{ mol}$$

$$1 \text{ b } m(\text{HNO}_3) = n(\text{HNO}_3) \cdot M(\text{HNO}_3) = 0,4607 \text{ mol} \cdot 63,013 \text{ g mol}^{-1} = 29,03 \text{ g}$$

$$1 \text{ b } m(63,5 \% \text{ HNO}_3) = \frac{m(\text{HNO}_3)}{w(\text{HNO}_3)} = \frac{29,03 \text{ g}}{0,635} = 45,71 \text{ g}$$

$$1 \text{ b } V(63,5 \% \text{ HNO}_3) = \frac{m(63,5 \% \text{ HNO}_3)}{\rho(63,5 \% \text{ HNO}_3)} = \frac{45,71 \text{ g}}{1,398 \text{ g cm}^{-3}} =$$

$$= 32,7 \text{ cm}^3 \text{ 63,5 \% HNO}_3$$

Úloha 4 (3,5 b)

0,5 b a) áno, skúmanka č. 2

1 b b) $\text{CuSO}_4 + \text{Zn} \rightarrow \text{ZnSO}_4 + \text{Cu}$

1 b c) modrý roztok + sivý kov $\rightarrow$ bezfarebný roztok + červenohnedý kov

1 b d) postavenie v elektrochemickom rade napätia kovov – zinok sa v ňom nachádza naľavo od medi

príp.: zinok je neušľachtilý kov, meď je ušľachtilý kov

príp.: štandardný elektródový potenciál zinku je nižší (záporný) ako štandardný elektródový potenciál medi (kladný)

Pomôcky:

2 kadičky (100 cm³, 150 cm³), varič alebo plynový kahan, trojnožka, sieťka, zápalky, filtračný papier, nožnice, odmerný valec (25 cm³), sklená tyčinka, hodinové sklíčko, filtračný lievik, kryštalizačná miska, laboratórny stojan, filtračný kruh, krížová svorka, striekačka s destilovanou vodou, plastová lyžička, technické váhy, digestor, 2 skúmavky označené A a B, kvapkadlo (Pasteurova pipeta), gumené rukavice, ochranné okuliare

Zoznam reaktantov:

CuSO₄·5H₂O, KOH, NH₂CH₂COOH (kyselina aminooctová, glycín), FeSO₄·7H₂O alebo Fe(NH₄)₂(SO₄)₂·6H₂O, destilovaná voda, NH₃

Potrebné množstvá reaktantov pre jedného súťažiaceho, príprava roztokov:

kyselina aminooctová (tuhá) – 1,31 g

roztok CuSO₄ (15,0 %) – 8 cm³ + 3,5 cm³ (celkovo) na prípravu 100 cm³ ≈0,5 % roztoku; príprava 100 cm³ roztoku: 76,6 cm³ destilovanej vody + 23,4 g CuSO₄·5H₂O

roztok CuSO₄ (≈0,5 %) – 2 cm³; príprava 100 cm³ roztoku: približne 96,5 cm³ destilovanej vody + 3,5 cm³ 15,0 % roztoku CuSO₄

roztok KOH (5,0 %) – 2 cm³; príprava 100 cm³ roztoku: 94,5 cm³ destilovanej vody + 5,5 g KOH (výpočet bol urobený pre 90 % NaOH; komerčne dodávaný tuhý NaOH nie je 100 %, treba skontrolovať na fľaši jeho zloženie a ak je to potrebné, výpočet upraviť)

roztok NH₃ (≈10 %) – 1,5 cm³; príprava 100 cm³ roztoku: 60 cm³ destilovanej vody + 40 cm³ NH₃ konc.

roztok FeSO₄ (≈1 %) – 2 cm³; príprava 100 cm³ roztoku: približne 98 cm³ destilovanej vody + 1,8 g FeSO₄·7H₂O alebo: 96 cm³ vody + 3,6 g Fe(NH₃)₂(SO₄)₂·6H₂O; roztok okysliť 2 – 3 kvapkami koncentrovanej kyseliny sírovej; roztok FeSO₄ sa musí pripraviť bezprostredne pred realizáciou pokusu, pretože kationy Fe²⁺ sa pomerne rýchlo oxidujú vzdušným kyslíkom na kationy Fe³⁺ (svetlozelená farba roztoku prechádza na žltú), roztok Fe(NH₃)₂(SO₄)₂ je voči oxidácii stabilnejší

Informácie o vetách H a P pre použité reaktanty:

(podľa Nariadenia (ES) č. 1907/2006 (REACH), upravené 2015/830/EU)

NH_2CH_2COOH : nemá žiadne obmedzenia vetami P a H

$CuSO_4$ (vodný roztok): P273, P280, P305+P351+P338; H319, H411

KOH (vodný roztok): P273; H290; H314 ($w > 0,05$), H315 ($0,005 \leq w < 0,02$), H318 ($w > 0,02$)

NH_3 (25 % vodný roztok): P273, P280, P301+P330+P331, P305+P351+P338, P308+P310; H314, H335, H400 (súťažiaci budú pracovať s roztokom $w = 0,10$)

$FeSO_4 \cdot 7H_2O$: P305+P351+P338; H302, H315, H319

$(NH_4)_2Fe(SO_4)_2 \cdot 7H_2O$: P261, P305+P351+P338; H315, H319, H335